

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

№11

Google Scholar

OPEN ACCESS

ULRICHSWEB[®]
GLOBAL SERIALS DIRECTORY

OpenAIRE

ROAD

НАУЧНАЯ ЭЛЕКТРОННАЯ
БИБЛИОТЕКА
LIBRARY.RU

Academic
Resource
Index
ResearchBib

ISSN
INTERNATIONAL
STANDARD
SERIAL
NUMBER
INTERNATIONAL CENTRE

CYBERLENINKA

BASE

INDEX COPERNICUS
INTERNATIONAL

Crossref

ISSN: 2992-8982

<https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz/>

2025

IQTISODIYOT&TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

*Elektron nashr. 833 sahifa.
2025-yil, noyabr*

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Sayfullo Normatovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Siddiqova Sadoqat G'afforovna, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Maxmudov Nosir, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Samadov Asqarjon Nishonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Ikrom Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xajiyev Baxtiyor Dushaboyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Hakimov Nazar Hakimovich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Musayeva Shoirazimovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), professor
Ali Konak (Ali Ko'nak), iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor (Turkiya)
Cham Tat Huei, falsafa fanlari doktori (PhD), professor (Malayziya)
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldix'o'ja o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dots.
Utayev Uktam Choriyevich, O'z.Respub. Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari
Ochilov Farkhod, O'zbekiston Respublikasi Bosh prokuraturasi IJQKD boshlig'i
Buzrukhonov Sarvarxon Munavvarxonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Axmedov Javohir Jamolovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), katta o'qituvchi
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), v.b. dots.
Djudi Smetana, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Krissi Lyuis, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Glazova Marina Viktorovna, Iqtisodiyot fanlari doktori (Moskva)
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Sevil Piriyeva Karaman, falsafa fanlari doktori (PhD) (Turkiya)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon o'g'li, TDIU ITI departamenti rahbari
Ochilov Bobur Baxtiyor o'g'li, TDIU katta o'qituvchisi
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent.

IQTISODIYOT&TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:

Salimov Okil Umrzokovich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Abdurakhmanov Kalandar Khodjayevich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Rae Kwon Chung, South Korea, Honorary Professor at TSUE, Nobel Prize Laureate
Osman Mesten, Member of the Turkish Parliament, Head of the Turkey–Uzbekistan Friendship Society
Akhmedov Durbek Kudratillayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Sayfullo Normatovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Kalonov Mukhiddin Bakhridinovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Siddikova Sadokat Gafforovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogical Sciences
Khudoykulov Sadirdin Karimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Makhmudov Nosir, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Samadov Askarjon Nishonovich, Candidate of Economic Sciences, Professor
Slizovskiy Dmitriy Yegorovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Ikrom Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Eshtayev Alisher Abduganiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khajiyev Bakhtiyor Dushaboyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khakimov Nazar Khakimovich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Musayeva Shoira Azimovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Professor
Ali Konak, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor (Turkey)
Cham Tat Huei, Doctor of Philosophy (PhD), Professor (Malaysia)
Foziljonov Ibrokhimjon Sotvoldikhoja ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Utayev Uktam Choriyeich, Deputy Head of Department, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Ochilov Farkhod, Head of DCEC, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Buzrukkhonov Sarvarkhon Munavvarkhonovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Akhmedov Javokhir Jamolovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences
Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Technical Sciences, Senior Lecturer
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Acting Associate Professor
Judi Smetana, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Chrissy Lewis, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Glazova Marina Victorovna, Doctor of Sciences in Economics (Moscow)
Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Sevil Piriyeva Karaman, Doctor of Philosophy (PhD) (Turkey)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon ugli, Head of the Department of Scientific Research and Innovations, TSUE
Ochilov Bobur Bakhtiyor ugli, Senior lecturer at TSUI
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor.

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Po'latov Baxtiyor Alimovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Aliyev Bekdavlal Aliyevich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xalikov Suyun Ravshanovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Rustamov Ilhomiddin, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Kamilova Iroda Xusniddinovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
G'afurov Doniyor Orifovich, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Fayziyev Oybek Raximovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, katta o'qituvchi
Babayeva Zuhra Yuldashevna, mustaqil tadqiqotchi
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Geografiya fanlari doktori, professori
Umirzoqov Ja'sur Artiqboy o'g'li, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent
Zebo Kuldasheva, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Board of Experts:

Berkinov Bazarbay, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Pulatov Bakhtiyor Alimovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Aliyev Bekdavlal Aliyevich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khalikov Suyun Ravshanovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Rustamov Ilhomiddin, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Khakimov Ziyodulla Akhmadovich, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Kamilova Iroda Xusniddinovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics
Gafurov Doniyor Orifovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogy
Fayziyev Oybek Raximovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Tukhtabayev Jamshid Sharafetdinovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Khamidova Faridaxon Abdulkarimovna, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Yakhshiboyeva Laylo Abdisattorovna, Senior Lecturer
Babayeva Zuhra Yuldashevna, Independent Researcher
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Doctor of Geographical Sciences, Professor
Umirzokov Jasur Artiqboy ugli, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor
Zebo Kuldasheva, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor

- 08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 Marketing
- 08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 Menejment
- 08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

Jurnalning ilmiyligi:

“Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali

O'zbekiston Respublikasi
Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar
vazirligi huzuridagi Oliy
attestatsiya komissiyasi
rayosatining
2023-yil 1-apreldagi
336/3-sonli qarori bilan
ro'yxatdan o'tkazilgan.

MUNDARIJA

YASHIL TRANSPORT SIYOSATINING BARQAROR RIVOJLANISH VA TARMOQLARARO INTEGRATSIYADAGI O'RNI	21
Rahmonov Rasul Ne'matovich	
BANK AKTIVLARI VA PASSIVLARINI BOSHQARISHNI TAKOMILLASHTIRISH	34
Safarov Sanjar Ravshan o'g'li	
O'ZBEKISTONNING INVESTITSION JOZIBADORLIGINI OSHIRISH STRATEGIYALARI	38
Madraximova Irodaxon Sherzodbek qizi	
HUDUDIIY XIZMAT KO'RSATISH KORXONALARIDA MENEJMENT SAMARADORLIGINI OSHIRISHNING RAQAMLI TRANSFORMATSIYA MODELII	43
Maxmudova Nozimaxon Baxriddinxonovna	
DAVLATNING BUDJET SIYOSATINI TAKOMILLASHTIRISHNING DOLZARB MASALALARI	50
A.A. Ismailov	
DAVLAT-XUSUSIY SHERIKLIGINING MEXANIZMINI SAMARALI TASHKILLASHTIRISHDA MOLIVAVIY MANBALARNI SHAKLLANTIRISHNI YO'NALISHLARI	56
Mansurov Mansur Alisherovich	
ANTIKRIZISLI BOSHQARUV TIZIMLARIDA RANGLI SIGNAL MEXANIZMLARINING FUNKSIYALARI	61
Aliqulov Aziz Haydarjonovich	
XODIMLARNI MOTIVATSIYALASHNING XALQARO MODELLARINI O'ZBEKISTON KORXONALARIDA QO'LLASH IMKONIYATLARI	66
Yormamatov Qodirjon Juraqulovich	
RAQAMLI IQTISODIYOT OMILLARI VA ULARNING QISHLOQ XO'JALIGI KORXONALARINING SAMARADORLIGIGA TA'SIRI	71
Yaxshiyev Shahzod Sherali o'g'li	
OLIY TA'LIM MUASSASALARI VA MEHNAT BOZORI INTEGRATSIYASI BO'YICHA XORIJ TAJRIBALARI	78
Haqqulov Fazliddin Faxriddinovich	
YASHIL IQTISODIYOTGA O'TISHDA RIVOJLANGAN VA RIVOJLANAYOTGAN DAVLATLAR TAJRIBASI	84
Aripov Abdulaziz Sakijonovich	
YASHIL ENERGETIKA RIVOJLANISHINING IQTISODIY SAMARADORLIGINI EKONOMETRIK BAHOLASH	89
Bobokulova Muhabbat Muhammadiyeva	
ELEKTRON TO'LOVLAR VA POS TIZIMLARI — KICHIK BIZNESDA SAMARASI VA XAVFLARI	93
To'liqinov Dilshodxo'ja Olim o'g'li	
MINTAQADA RAQAMLI IQTISODIYOTNI BARQAROR RIVOJLANTIRISHNING ISTIQBOLLI YO'NALISHLARI	98
Yusubov In'omjon Ikram o'g'li	
SOLIQ SIYOSATINI RAQAMLI BOSHQARISH ORQALI BUDJET DAROMADLARINI BARQARORLASHTIRISH STRATEGIYASI	103
Xodjimatomov Xamidullo Mamirjonovich	
OZIQ-OVQAT TOVARLARI B2B BOZORINI RIVOJLANTIRISHDA ZAMONAVIY MARKETING STRATEGIYALARIDAN FOYDALANISH	108
Hayitboyeva Ullijon Bobonazar qizi	
FARMASEVTIKA SANOATIDA INVESTITSION FAOLIYAT SAMARADORLIGINI BAHOLASH	113
Yaqubov Timurbek G'anibekovich	
SHAXSNI OVOZI ASOSIDA IDENTIFIKATSIYALASH VA AUTENTIFIKATSIYALASH ALGORITMLARI	123
Ozoda Sabirova Shermamaxamatovna	

YASHIL IQTISODIYOT — BARQAROR RIVOJLANISH GENERATORI	129
Berdibekova Dilfuza Xoldorbekovna	
CHET EL MEHMONXONA TARMOQLARINING BRENDING STRATEGIYALARINI O'RGANISH	133
Ergashev Oybek Mamarasul o'g'li	
MILLIY IQTISODIYOTDA KICHIK BIZNES VA XUSUSIY TADBIRKORLIK SOHASINING MOLIVAVIY SAMARADORLIGINI BAHOLASHNING USLUBIY JIATLARINI TAKOMILLASHTIRISH	144
Arzikulov Otabek Ali o'g'li	
TRANSPORT TIZIMI SOHASI KORXONALARINING INNOVATSION SALOHİYATINI BAHOLASH YO'NALISHLARI	152
Ismailov Akmal Maxsudovich, Abilqosimova Shaxlo Sodiқ qizi	
MEHMONXONALAR SAMARADORLIGINI OSHIRISHDA XODIMLARINING O'RNI VA AHAMIYATI	158
Abduxamidov Sarvar Adxamovich, Normurodiv Tal'at Normurodiv o'g'li	
KORXONALARDA HR TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH YO'NALISHLARI	163
Aminova Shaxnoza Aziz qizi	
JAHON IQTISODIYOTIDA OZIQ-OVQAT XAFSIZLIK RO'LI	168
Abdusamatov Barkamol Rustamjon o'g'li	
ТУРИСТИЧЕСКИЕ РЕСУРСЫ КАРАКАЛПАКСТАНА И СУЩЕСТВУЮЩАЯ ИНФРАСТРУКТУРА	174
Хошимова Камилла Навфал қизи	
DAVLAT-XUSUSIY SHERIKLIK MEXANIZMLARI: REKREATIONS TURIZM SOHASIDA QO'LLASH TAJRIBASI VA ISTIQBOLLARI	184
Najmitdinov G'ayratbek Sharifovich	
O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA VIRTUAL TA'LIM PLATFORMALARI: TEXNIK VA PEDAGOGIK TALABLAR, TIZIMLI TAHLIL VA IQTISODIY JIATLAR	189
Turayeva Adiba Ikramovna	
ICHKI AUDIT TIZIMI VA UNI TAKOMILLASHTIRISH MASALALARI	193
Nuridinova Barchinoy Xusniddin qizi	
MINTAQA IQTISODIYOTIDA SUV RESURLARIDAN FOYDALANISHNING IQTISODIY SAMARADORLIGINI OSHIRISH YO'LLARI	199
Xaitbaev Jasurbek Otaxanovich	
MINTAQANING EKSPORT SALOHİYATINI OSHIRISHNING TASHKILIY-IQTISODIY MEXANIZMI	204
Raimboyeva Mashhura Davronbek qizi	
SURXONDARYO VILOYATIDA RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA XODIMLARNI BOSHQARISH TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH	210
Jobborov Anvar Egamberdiyevich	
ISLOMIY MOLIVALASHTIRISHDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR VA SUN'IY INTELEKTNING DOLZARBLIGI	217
Nazarov Nodirjon Namoz o'g'li	
JISMONIY SHAXSLARNING MOL-MULKINI SOLIQQA TORTISH MASALALARI	222
Mamadjanov Shuxrat Jalolidinovich	
ENTREPRENEURSHIP AND BUSINESS MANAGEMENT IN UZBEKISTAN	225
Abdukhalkova Komila Abdukhalkovna	
BANKLARDA BARQARORLIKNI TA'MINLASH UCHUN RAQAMLI YECHIMLARNI TAKOMILLASHTIRISH	229
Saydamatova Muxlisabonu Rasuljon qizi	
PAXTA-TO'QIMACHILIK SANOATINI MODERNIZATSIYA QILISH YO'NALISHLARI: TAHLIL VA TAKLIFLAR	233
Abdullayev Hamidulla Abdug'ani o'g'li	
WAYS TO IMPROVE THE EFFICIENCY OF STATE FINANCIAL REGULATION MECHANISMS IN ENSURING THE CAPITALIZATION OF INSURANCE ORGANIZATIONS	238
Abdullaev Erkinjon Azamovich	
YASHIL IQTISODIYOTNI SHAKLLANTIRISHDA YASHIL MOLIVALASHTIRISHNING NAZARIY JIATLARI	245
Xalikov S. X.	

QISHLOQ XO'JALIGI MAHSULOTLARI BOZORIDA KORXONALAR RAQOBATBARDOSHLIGINI OSHIRISHDA MARKETING STRATEGIYALARIDAN FOYDALANISH	245
Xudayberganov Jasur Baxodirovich	
WAYS TO IMPROVE THE EFFICIENCY OF STATE FINANCIAL REGULATION MECHANISMS IN ENSURING THE CAPITALIZATION OF INSURANCE ORGANIZATIONS	251
Abdullaev Erkinjon Azamovich	
NATIJAVIYLIKKA YO'NALTIRILGAN BudgetLASHTIRISH JARAYONINING NAZARIY-USLUBIY ASOSLARI VA UNING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI.....	257
Allakuliyev Akmal Baltayevich	
SURXONDARYO VILOYATIDA RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA XODIMLARNI BOSHQARISH TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH	261
Jobborov Anvar Egamberdiyevich	
TO'QIMACHILIK KORXONALARIDA BOSHQARUV TIZIMINI RESURLARNI OPTIMALLASHTIRISH ORQALI TAKOMILLASHTIRISH.....	268
Avulchayeva Feruza Jurakuziyevna	
BANKLARDA BARQARORLIKNI TA'MINLASH UCHUN RAQAMLI YECHIMLARNI TAKOMILLASHTIRISH.....	272
Saydamatova Muxlisabonu Rasuljon qizi	
ZAMONAVIY ISH JOYLARINI SHAKLLANTIRISHDA AYOLLARNING ROLI	276
Tulyaganova Aziza	
ISLOMIY MOLIYALASHTIRISHDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR VA SUN'IY INTELEKTNING DOLZARBLIGI.....	281
Nazarov Nodirjon Namoz o'g'li	
TURIZM MARKETINGINING NAZARIY ASOSLARI, ZAMONAVIY YO'NALISHLARI VA UNI TAKOMILLASHTIRISH ISTIQBOLLARI.....	286
Xamidov Otabek Bakidjanovich	
KICHIK BIZNES VA XUSUSIY TADBIRKORLIK SOHASINING IQTISODIY KO'RSATKICHLAR TIZIMINI STATISTIK BAHOLASHNING USLUBIY JIHATLARI	290
Arzikulov Otabek Ali o'g'li	
ЭКОЛОГАМ ПОЧЕТ И УВАЖЕНИЕ	298
Максудова Шахиста	
DEBITOR VA KREDITOR QARZDORLIKNING MOHIYATI VA ULARNING O'ZGARISH TENDENTSIYALARI	304
Jo'raev Farruxbek Muxiddin o'g'li	
O'ZBEKISTONDA ISLOMIY MOLIYALASHTIRISH XIZMATLARI BOZORINI RIVOJLANTIRISH ISTIQBOLLARI.....	307
Inomjonov Islomjon Iloxomjon o'g'li	
ENTREPRENEURSHIP AND BUSINESS MANAGEMENT IN UZBEKISTAN	311
Abdukhalkova Komila Abdukhalkovna	
МОБИЛЬНЫЕ ТЕХНОЛОГИИ КАК СРЕДСТВО ФОРМИРОВАНИЯ ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКИХ КОМПЕТЕНЦИЙ БУДУЩИХ ИНЖЕНЕРОВ.....	315
Хурамова Фарангиз Учкун кизи	
ЦИФРОВИЗАЦИЯ НАЛОГОВ И АКЦИЗНАЯ РЕФОРМА УЗБЕКИСТАНА В ВТО	319
Дамир Рустамович Абдулов	
BANK TIZIMIDAGI ISLOHOTLAR SHAROITIDA LIKVIDLILIK RISKINI BOSHQARISHNI TAKOMILLASHTIRISH YO'LLARI.....	324
Alimov Baxtiyor Murodovich	
BANK AUDITINING NAZARIY-USLUBIY ASOSLARI VA UNI TAKOMILLASHTIRISH YO'NALISHLARI	335
Narziyev Xayotjon Azamatovich	
O'ZBEKISTON SUG'URTA SOHASIDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALARNI QO'LLASH MASALALARI.....	343
Abdimuminova Saodat Taxirjonovna	
TO'QIMACHILIK SANOAT MAXSULOTLARI EKSPORT FAOLIYATI TAHLILI VA BRENDIDA LIDERLIK TUSHUNCHALARI.....	352
Abdulazizova Xushnoza Nayabovna	

ИНСТИТУЦИОНАЛЬНО-ПРАВОВЫЕ МОДЕЛИ УПРАВЛЕНИЯ ОТХОДАМИ НА ОСНОВЕ ОПЫТА РАЗВИТЫХ СТРАН И ВОЗМОЖНОСТИ ИХ АДАПТАЦИИ В УСЛОВИЯХ УЗБЕКИСТАНА.....	357
Д. Мейлиева	
O'ZBEKISTON AUDITORLIK TIZIMIDA KASBDOSHLAR TOMONIDAN BAHOLASH (PEER REVIEW) TIZIMINI JORIY ETISH ISTIQBOLLARI	361
Parpiyev Jaxongir Ilhomjonovich	
ИСКУССТВЕННЫЙ ИНТЕЛЛЕКТ И БОЛЬШИЕ ДАННЫЕ (BIG DATA) В УПРАВЛЕНЧЕСКИХ РЕШЕНИЯХ.....	366
Шарипов Бахтиёр Михлибаевич	
O'ZBEKISTONDA SUVGA BO'LGAN TALABNI VAQTLI QATORLAR ORQALI TAHLIL QILISH	375
Sarvar Mamasoliyev	
BOSHQARUV VA NAZORAT MAQSADLARIDA XARAJATLAR HISOBINI TASHKIL ETISH	383
Isomuxamedov Akbarjon Boxodir o'g'li	
MINTAQALAR BARQAROR RIVOJLANISHINI TA'MINLASHNING ASOSIY YO'NALISHLARI.....	389
Salomat NOROVA	
O'ZBEKISTON TURIZM BREND BOZORINING HOZIRGI HOLATI VA TENDENSIYALARI.....	394
Zufarov Akmal Gulamiddinovich	
INNOVATSION IQTISODIYOTDA QAYTA TIKLANUVCHI ENERGIYA MANBALARI SAMARADORLIGINI OSHIRISH METODOLOGIYASI.....	404
Qodirov Baxodirjon Tursunovich	
O'ZBEKISTON SOLIQ TIZIMINI MODERNIZATSIYA QILISHDA YAGONA INTERAKTIV DAVLAT XIZMATLARI PORTALINING O'RNI VA AHAMIYATI	408
Dehqonov G'ayratjon Raximovich	
OLIY TA'LIM MUASSASALARIDA INNOVATSION HAMDA TIJORATLASHTIRISH MASALALARI	414
Inoyatov Mardonbek Mo'min o'g'li	
OLIY IQTISODIY TA'LIM ORQALI EKO-INNOVATSIYALAR VA "YASHIL" INVESTITSIYALARNI RAG'BATLANTIRISH MEKANIZMLARI: SIYOSIY VA INSTITUTSIONAL DOIRALAR	418
Xasanova Zarina Maxamadaliyeva	
XODIMLAR MALAKASINI OSHIRISH — ZAMON TALABI.....	427
Narzullaev Oybek Narzullaevich	
BUXGALTERIYA HISOBINI YURITISHDA JURNAL-ORDER SHAKLINING AHAMIYATI.....	433
Axmedjanov Abdufato	
KENDALL VA SPEARMAN TARTIBIY KORRELYATSIYA Koeffitsiyentlari asosida YASHIL IQTISODIYOT INDIKATORLARINING STATISTIK O'ZARO TA'SIRINI MODELLASHTIRISH	437
Muradov Rustamjon Sobitxonovich	
ИНТЕНСИВНЫЕ И ЭКСТЕНСИВНЫЕ ОГРАНИЧЕНИЯ В РЕГУЛИРОВАНИИ СПРОСА.....	442
Аминджанова Румейса Батыровна, Камилова Наргиза Абдукахоровна	
ИНКЛЮЗИВНЫЙ ПОДХОД В ТУРИЗМЕ: ЗАРУБЕЖНЫЙ ОПЫТ И УЗБЕКСКАЯ ПРАКТИКА	445
Азимова Шахло Таировна	
AKSIYADORLIK JAMIYATLARIDA MOLIVAVIY HISOBOTNING XAQARO STANDARTLARIGA O'TISHNING HOLATI VA TAHLILI	450
Bayjanov Sarsengaliy Xalmuratovich	
UZUM EKSPORT QILUVCHI KOMPANIYALARDA YASHIL O'TISH JARAYONINI QO'LLAB-QUVVATLASH UCHUN EKO-MARKETING VA AYLANMA IQTISODIYOT TAMOIYILLARINI INTEGRATSIYALASH.....	454
Usmonova Diyora Mahmud qizi	
UMUMTA'LIM MAKTABLARIDA XARAJATLAR SMETASI VA SHTATLAR JADVALINING TAHLILI: OPTIMALLASHTIRISH VA SAMARADORLIKNING YANGICHA USULLARI (NAMANGAN VILOYATI MISOLIDA)	461
Umarov Avzaljon Yodgorali o'g'li	
INVESTITSIYALARNING KIRIB KELISHIGA TO'SQINLIK QILUVCHI MUAMMOLARNI BARTARAF ETISH YO'LLARI.....	467
Alimova Dilafro'z Tohir qizi	

FARMATSEVTIKA KORXONALARIDA MOLIVAVIY HISOBOT SHAKLLARINI TAKOMILLASHTIRISH VA INVESTORLAR UCHUN AXBOROT OCHIQLIGINI TA'MINLASH	470
Turdikulova Gulshad Nurmamatovna	
ISHLAB CHIQRISH KORXONALARIDA MOLIVAVIY HISOBOTLARNING SHAFFOFLIGINI OSHIRISHDA MOLIVAVIY HISOBOTNING XALQARO STANDARTLARINING AHAMIYATI.....	477
Uztemirov Alisher Aktam o'g'li	
INNOVATSION IQTISODIYOT SHAROITIDA SANOAT TARMOQLARI RAQOBATBARDOSHLIGINI TA'MINLASHGA YO'NALTIRILGAN BANDLIK TUZILMASINI OPTIMALLASHTIRISH	482
Tursunov Bekmuxammad Omonovich	
XORIY TAJRIBALARIDA SOLIQ BAZASINI ANIQLASH TARTIBI METODOLOGIYASINING MAVJUD METODLARI VA ULARNING XUSUSIYATLARI.....	489
Xalikchayeva Sadokat Ilxomjonovna	
IQTISODIY XAVFSIZLIKNING KONSEPTUAL ASOSLARI VA UNING MAMLAKAT IQTISODIYOTIDAGI O'RNI.....	496
Ramatillaev M.R.	
TIJORAT BANKLARIDA KREDIT RISKLARINI SUG'URTALASH VA DIVERSIFIKATSIYA QILISH MEKANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH	502
Eshboyev Shahobiddin Anorqul o'g'li	
TIJORAT BANKLARI O'RTASIDAGI RAQOBATNI BAHOLASH VA KUCHAYTIRISHNING ZAMONAVIY METODOLOGIYASI: O'ZBEKISTON TAJRIBASI.....	506
Qulmetov Mansurbek Ro'zmatovich	
XALQARO REYTING TASHKILOTLARINING OLIY TA'LIM MUASSASALARIGA TA'SIRI VA MAVJUD PLATFORMALAR.....	515
O'rozboyev Xayrulla Murodboy o'g'li	
TALABALAR MOTIVATSIYASINING MEKANIZMLARI: LOYIHA ASOSIDAGI TA'LIM TEKNOLOGIYALARIDA.....	523
Kasimova (Mulladjanova) Nasiba Azimdjanyovna	
ISH KUCHIDAN SAMARALI FOYDALANISH VA NORASMIY BANDLIKNI SOYADAN CHIQRISH BO'YICHA TAKLIFLAR ISHLAB CHIQISH	531
Pulatov Dilshod Xaqberdiyevich, Maxkamova Shaxlo Yulchiyevna, Absamatov Baxrom Danakulovich	
KASBIY TA'LIM MAZMUNIDA TA'LIM VA ISHLAB CHIQRISH INTEGRATSIYASINI RAG'BATLANTIRISH ORQALI O'RTA BO'G'IN KADRLAR TAYYORLASHNING JOZIBADORLIGINI OSHIRISH YO'NALISHLARI	538
Tojiyev Sirojiddin Sayriddinovich	
O'ZBEKISTONDA TURIZM INFRATUZILMASINI BOSHQARISH TIZIMINING TURLARI VA SHAKLLARI.....	542
Muminova Mavjuda Sharifovna	
SUV RESURLARIDAN FOYDALANISHNI STRATEGIK BOSHQARISH SAMARADORLIGI MASALALARI	547
Kadirkhodjayeva Nilufar Rahmatullayevna	
MHXSGA MUVOFIQ ASOSIY VOSITALAR HISOBINI TASHKIL ETISH MASALALARI.....	552
Aliyev Sherzod Abdixomidovich	
ФАКТОРЫ ЭФФЕКТИВНОГО РАЗВИТИЯ ПРОИЗВОДСТВЕННОГО ПОТЕНЦИАЛА ПРОМЫШЛЕННЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ.....	558
Аллаева Г.Ж.	
YASHIL IQTISODIYOTGA O'TISH SHAROITIDA INVESTITSION MUHITNI YAXSHILASH YO'NALISHLARI	564
Irisqulova Munisa Akmal qizi	
TASHABBUSLI BUDJET JARAYONLARI DOIRASIDA 2024-YILDA AMALGA OSHIRILGAN ISHLAR TAHLILI	569
Xamidov Xabibullo Xikmatulla o'g'li	
MINTAQA SANOATIDA AHOLI JON BOSHIGA YAQQ O'ZGARISHINING DINAMIK TAHLILI.....	574
Nabiyev G'ulom Abdusalomovich	

INFRATUZILMAVIY INVESTISIYA LOYIHALARINI DAVLAT-XUSUSIY SHERIKLIK ASOSIDA MOLIYALASHTIRISHDA RISKLARNI BOSHQARISHNING XORIJ TAJRIBALARI	583
Ergashev Axmadjon Maxmudjon o'g'li	
ПРОБЛЕМЫ ГЛОБАЛЬНОГО РАЗВИТИЯ ЗЕЛЕНОГО ФИНАНСИРОВАНИЯ В ЭКОЛОГИИ.....	587
Максудова Шахиста	
PAHTA-TO'QIMACHILIK KLASSTERLARINING INVESTITSION FAOLIGINI OSHIRISHNING ILMIY-USLUBIY JIHATLARI	593
B.Sh.Shadmanov	
ECONOMIC INDICATORS OF SUPPLY CHAIN EFFICIENCY IN UZBEKISTAN'S EXPORT SECTOR	597
Mukhammadiyaminova Shakhzoda Sherzodovna	
BUDJET TASHKILOTLARIDA BUDJETDAN TASHQARI MABLAG'LAR HISOBI VA ICHKI AUDITNI TAKOMILLASHTIRISH.....	602
Muxtorova Maftuna Salohiddin qizi	
RAQAMLASHTIRISH JARAYONIDA BANKLARNING XAVFSIZLIGI VA MOLIYAVIY BARQARORLIGINI TA'MINLASHNING ILMIY-AMALIY ASOSLARI	607
Aliyeva Umidaxon Xusanboyevna	
XIZMATLAR SOHASI VA KAMBAG'ALLIK O'RTASIDAGI O'ZARO BOG'LIQLIK.....	611
Dawletmuratov Adilbay Mirzabaeovich	
PROSPECTS FOR THE DEVELOPMENT OF INDUSTRIAL CLUSTERS BASED ON THE PRINCIPLES OF A "GREEN ECONOMY"	615
Boboqulov Sanjar Baxronkulovich, Kamolov Oybek Faxriddin o'g'li	
ПЕРСПЕКТИВЫ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ИНФОРМАЦИОННО-КОММУНИКАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В СОВЕРШЕНСТВОВАНИИ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ СВОБОДНЫХ ЭКОНОМИЧЕСКИХ ЗОН В НАЦИОНАЛЬНОЙ ЭКОНОМИКЕ.....	620
Халимжанов Дилшод Эргашбекович	
YASHIRIN IQTISODIYOTNI INNOVATSION RIVOJLANISHDAGI O'RNI VA O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI.....	626
Mavlyanov Muzaffar Yusupovich	
NAMANGAN VILOYATI TURIZM SOHASINING SO'NGGI YILLARDA RIVOJLANISHI VA STATISTIK TAHLILI	630
Kuymuratova Matlubaxon Abdimanabovna	
O'ZBEKISTON SHAROITIDA QISHLOQ XO'JALIGI MAHSULOTLARI EKSPORTINING IQTISODIY BARQARORLIGINI TA'MINLOVCHI OMILLAR TAHLILI	634
Faxriddinov Bahriddin	
INNOVATSION SHAROITDA TO'QIMACHILIK SANOATI RAQOBATBARDOSHLIGINI OSHIRISH	640
Sattarov Ilkhomjon Rahimjanovich	
IQLIM O'ZGARISHI SHAROITIDA SUV RESURSLARIDAN SAMARALI FOYDALANISH YO'LLARI	645
Nurmatov Norbek Jo'rayevich	
MINTAQA LOGISTIK XIZMAT KO'RSATISH SOHASINI RIVOJLANTIRISHNING INNOVATSION VA INSTITUTSIONAL ISTIQBOLLARI	652
Xalimov Javlonbek Shaxriyorovich	
KORXONALARNING BANKROTLIK EHTIMOLINI SUN'IY INTELLEKT YORDAMIDA PROGNOZLASH	659
Zaynutdinov Ismoil Samariddin o'g'li	
АКТУАЛЬНЫЕ ВОПРОСЫ ЦИФРОВИЗАЦИИ ФИНАНСОВЫХ РЫНКОВ	665
Шомуродов Равшан Турсункулович	
MEDIA LOYIHALARINI BOSHQARISH: O'ZBEKISTON OAV AMALIYOTI TAHLILI	673
Yo'ldosheva Dilobar Jaxongir qizi	
O'QITISH NATIJALARINI ZAMONAVIY BAHOLASH TAMOYILLARI	677
Abdullayeva Sanobar Berdiyevna, Xujakulov Shaxriyor Shokir o'g'li	
MALAYZIYADA PROGRESSIV VA INKLYUZIV ISLOMIY MOLIYA TIZIMINI RIVOJLANTIRISH: 2024-YIL TAJRIBASI VA NATIJALARI	681
Safarova Nasiba Gulmurod qizi	

МЕЖДУНАРОДНЫЙ ОПЫТ ПРОВЕДЕНИЯ ПРОЦЕДУР ДЬЮ-ДИЛИДЖЕНС В АКЦИОНЕРНЫХ ОБЩЕСТВАХ.....	687
Прокудина Кристина Александровна	
HUDUDLARDA INVESTITSIYA SALOHİYATINI OSHIRISH YO'NALISHLARI	692
Xalilova Madinabonu Abduraxmon qizi	
LIZING MUOMALALARI HISOBINI XALQARO STANDARTLAR ASOSIDA TAKOMILLASHTIRISH	701
Baxadirov Alisher Komilovich	
TIJORAT BANKLARINING JISMONIY SHAXSLAR DEPOZITLARI VA ULARNI OPTIMALLASHTIRISH YO'LLARI	705
Melikov Otabek Maxmadaminovich	
TIJORAT BANKLARIDA RAQAMLASHTIRISH VA EKOTIZIMNI RIVOJLANTIRISHNING AHAMIYATI	711
Erkinova Feruza Najmitdinovna	
DAVLAT SEKTORIDA ICHKI NAZORAT TIZIMINI BAHOLASHDA SUN'IY INTELEKTDAN FOYDALANISH: XAVF YOKI IMKONIYAT	717
Ostonokulov Azamat Abduraximovich, Tadjiev Erkin Muxitdinovich	
SUN'IY VA KIMYOVIY TOLALARNING TO'QIMACHILIK SANOATIDA EKOLOGIK BARQARORLIKNI TA'MINLASHDAGI O'RNI	723
Raximov Furqat Jalolovich	
OLIY TA'LIM MASSASALARINING MOLIVAVIY RESURLARINI BOSHQARISH MEKANIZMINI TAKOMILLASHTIRISH.....	728
Mahmudov Akbar Abduraximovich	
TA'LIM XIZMATLARI BOZORINI TAKOMILLASHTIRISHNING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLAR.....	733
Abdullayev Suyun Artikovich	
O'ZBEKISTONDA AVTOMOBILSOZLIK KORXONALARIDA RAQAMLI TRANSFORMATSIYA JARAYONLARI: "UZAUTO MOTORS" AJ AMALIYOTI VA NATIJALARI.....	737
Allabergenov Azamat Joldasbayevich	
WAYS TO USE MARKETING DATA IN THE MANUFACTURING ENTERPRISE VALUATION PROCESS	742
Musayeva Shoirazimovna, Usmonova Dilfuza Ilkhomovna	
KICHIK SANOAT KORXONALARI O'RTASIDAGI ISHLAB CHIQARISH VA KOOPERATIV ALOQALAR HOLATI.....	747
Boyutayev Olimjon Urayimovich	
BANK RISKLARI VA ULARNI TA'SIRINI EKONOMETRIK MODELASHTIRISHDA STATISTIK HISOBOTLARNI SHAKLLANTIRISHNING NAZARIY ASOSLARI	753
Kamoldinov Sardorbek Maxmadsobir o'g'li	
O'ZBEKISTONDA AYOLLARNING ISH BILAN BANDLIGINI OSHIRISH IMKONIYATLARI	761
Eshqobulova Charos O'roq qizi	
O'ZBEKISTONNING BARQAROR RIVOJLANISH KONSEPSIYASI: TARIXIY MEROS VA ZAMONAVIY YASHIL TEXNOLOGIYALAR UYG'UNLIGI.....	766
Azimova Shohista Salohiddinova	
SOLIQ TIZIMIDA RAQAMLI MARKIROVKALANGAN TOVARLARNI RAQAMLASHTIRISHNI TAKOMILLASHTIRISH MUAMMOLARI	770
Muxammadov Nodir Karimovich	
BIZNES JARAYONLARINI OPTIMALLASHTIRISHDA "LEAN MANAGEMENT" TIZIMINI JORIY ETISHNING ILMIY ASOSLARI	775
Muhiddinov Ozodbek Ikromjon o'g'li, Shakirova Gulrux Po'latjon qizi, Ozodbek Musayev	
QORAQALPOG'ISTON RESPUBLIKASINING TURISTIK POTENTIALI UMUMIY TAVSIFI.....	783
Madaminova Sanobar Askarovna	
KICHIK BIZNES KORXONALARIDA EKSPORT MAHSULOTLARI ISHLAB CHIQARISH KONSEPSIYASINI SHAKLLANTIRISH VA RIVOJLANTIRISH YO'NALISHLARI.....	789
Boymirzayev Zokirjon Mashrabboyevich	
AHOLINING TURMUSH DARAJASI VA UNING KO'RSATKICHLARI.....	794
Sayitbayev Shermirza Datkamirzayevich	

KORXONA ASOSIY XO'JALIK YURITUVCHI SUBYEKT SIFATIDA AHAMIYATI.....	799
Yuldashova Yoqutoy Murodjon qizi, Yuldashev Abduhakim Abdukarimovich	
DAVLAT ISHTIROKIDAGI KORXONALARNI XUSUSIYLASHTIRISH JARAYONIDA KADRLAR SALOHIYATINI SAQLAB QOLISH VA RIVOJLANTIRISH STRATEGIYALARI.....	803
Bekchanov Ruslan Ambiyatovich	
PARALLEL KORPUS ASOSIDA INGLIZ VA O'ZBEK TILLARIDA QISHLOQ XO'JALIK ATAMALARINING EKVIVALENTLIK XUSUSIYATLARI.....	807
Yulduz Xalilova Nasriddinovna	
KOLBASA VA GO'SHT MAHSULOTLARI ISHLAB CHIQRISHDA CHIQINDISIZ ISHLAB CHIQRISH ("ZERO WASTE") MODELINING ROLI: XORIJIY TAJRIBA VA O'ZBEKISTON SHAROITIDAGI AMALIY YO'NALISHLAR.....	810
Eshtemirova Anora Norboy qizi	
EKSPORTYO'R KORXONALARDA TOVAR VA XIZMATLAR EKSPORTI BO'YICHA QO'SHILGAN QIYMAT VA FOYDA SOLIG'INI TO'G'RI HISOBLANISHI TAHLILI VA ISTIQBOLLARI	814
Sobirova Xilola Rustam qizi	
O'ZBEKISTONDA TO'QIMACHILIK VA TIKUV-TRIKOTAJ SANOATI RIVOJLANISHINING MILLIY RAQOBATBARDOSHLIKNI OSHIRISHDAGI O'RNI	819
Ikramova Taxmina Latifovna	
YANGI RIVOJLANAYOTGAN BOZORLARIDA HR QAROR QABUL QILISH JARAYONINI TAKOMILLASHTIRISHDA IQTISODIY TA'LIMNING ROLI	824
Dilfuza Shokirova	

YANGI RIVOJLANAYOTGAN BOZORLARIDA HR QAROR QABUL QILISH JARAYONINI TAKOMILLASHTIRISHDA IQTISODIY TA'LIMNING ROLI

Dilfuza Shokirova

Toshkent xalqaro universiteti

Chet tillari kafedrası tadqiqotchisi, PhD

Email: sh_dilfuza@mail.ru

Annotatsiya. Ushbu maqolada iqtisodiy savodxonlik, xulq-atvor iqtisodiyoti, tahliliy tafakkur va HR qaror qabul qilish jarayonlari o'rtasidagi o'zaro bog'liqlik AHP va SEM modellari integratsiyasi asosida tahlil qilinadi. Tadqiqot Janubi-Sharqiy Osiyo, Janubiy Osiyo va Markaziy Osiyodagi turli institutsional kontekstlar kesimida iqtisodiy ta'limning HR amaliyotlariga qo'shadigan hissasini empirik baholaydi. Natijalar iqtisodiy savodxonlikning qaror sifati dispersiyasini sezilarli darajada izohlashini, dalilga asoslangan madaniyat va institutsional moslashuvchanlikning esa regional farqlarga bog'liq holda o'zgarishini ko'rsatdi. Maqolada iqtisodiyot va HR integratsiyasining barqaror menejerlik salohiyatini shakllantirishdagi o'rnini yoritilib, yangi rivojlanayotgan bozorlar uchun moslashuvchan modellardan foydalanish bo'yicha tavsiyalar beriladi.

Kalit so'zlar: iqtisodiy savodxonlik, HR qaror qabul qilish, AHP, SEM, xulq-atvor iqtisodiyoti, institutsional moslashuvchanlik, tahliliy tafakkur.

Abstract. This article examines the relationship between economic literacy, behavioral economics, analytical reasoning, and human resource decision-making through an integrated AHP–SEM framework. The study evaluates empirical data from Southeast Asia, South Asia, and Central Asia to identify how economic education contributes to HR practices across diverse institutional environments. Findings demonstrate that economic literacy strongly explains the variance in decision quality, while evidence-based culture and institutional alignment vary by region. The article highlights the importance of integrating economics and HR to strengthen managerial capability and provides recommendations for applying adaptive models in emerging markets.

Key words: economic literacy, HR decision-making, AHP, SEM, behavioral economics, institutional alignment, analytical reasoning.

Аннотация. В статье анализируется взаимосвязь экономической грамотности, поведенческой экономики, аналитического мышления и процессов принятия решений в сфере управления человеческими ресурсами на основе интеграции моделей АHP и SEM. Исследование охватывает институциональные контексты стран Юго-Восточной Азии, Южной Азии и Центральной Азии, оценивая вклад экономического образования в повышение качества HR-решений. Результаты показывают, что экономическая грамотность значительно объясняет дисперсию качества решений, а институциональная адаптивность и культура доказательности варьируются в зависимости от региональных особенностей. Статья подчеркивает роль интеграции экономики и HR в формировании устойчивой управленческой компетентности и предлагает рекомендации по использованию адаптивных моделей для развивающихся рынков.

Ключевые слова: экономическая грамотность, принятие HR-решений, AHP, SEM, поведенческая экономика, институциональная адаптация, аналитическое мышление.

KIRISH

Iqtisodiy bilimlarni HR (tashkilotchilik) tahlilida va siyosat shakllantirishda integratsiya qilish menejerlik salohiyatini hamda barqaror rivojlanishni mustahkamlash uchun katta imkoniyatni anglatadi. Tahliliy giyoh-gidlik jarayoni (Analytical Hierarchy Process) bizga yangi rivojlanayotgan bozorlarida inson resurslari bo'yicha respondentlar tomonidan to'plangan tuzilgan ma'lumotlarni solishtirma rejimida tahlil qilish imkonini beradi, natijada baholash jarayonida eng maqbul mezonlarni aniqlashga yordam beradi. Ushbu tadqiqot iqtisodiy bilimga asoslangan qaror qabul qilish va salohiyatni oshirishdagi yangicha modelni yaratishni maqsad qilgan bo'lib, unda miqdoriy tafakkur va xulq-atvor jihatlari bilan tadbirlar birlashtirilgan, HR amaliyotlarini yo'naltirish uchun mo'ljallangan. Yangi rivojlanayotgan iqtisodiyotlarda iqtisodiyot va HR boshqaruvi sohalaridagi ekspert guruhlar hamda institutsional kontekstlar har xil ekanligi taxminidan kelib chiqib, ushbu maqola ayrim sohalarida ilmiy muassasalarda dalillarga asoslangan qaror qabul qilish amaliyoti mavjud bo'lsa-da, korporativ tashkilotlarda nega hali ham keng qo'llanmayotgani va mavjud ta'lim modellarining menejerlarning strategik javobgarligini yaxshilamaganligi sabablari aniqlanadi.

Tahliliy giyoh-gidlik jarayoni bo'yicha reyting va struktural tenglamalar modellari (Structural Equation Modeling) orqali tasdiqlash asosida qaror qabul qilish sifatini kontekstual xavflardan ajratish uchun bir nechta ko'rsatkichlar taklif etildi va sinovdan o'tkazildi; og'irlik berish uchun juft taqqoslashlar ishlatildi va baholash uchun struktural yo'llar qo'llanildi. Maqolada ta'kidlanishicha, iqtisodiy savodxonlik hamda HR siyosati sohasida kognitiv (tafakkuriy) okvirlarni o'zgartirish tashkilot muvaffaqiyatini belgilovchi omillardir. Natijalar shuni ko'rsatdiki, taklif etilgan model qaror qabul qilish samaradorligining taxminan yetmish foiz ($\approx 70\%$) dispersiyasini tushuntira oladi, bu esa amaliy menejerlik takomillashtirishga aylantirilishi mumkin. Bundan tashqari, ushbu tadqiqot kontekstual xilma-xillikni inobatga olgan holda, uning tasdiqlanishi uchun — ayniqsa mintaqaviy HR ta'limi so'rovlari kabi uzunlamali (longitudinal) ma'lumotlar to'plamidan foydalanilgan — ko'proq empirik tadqiqotlar zarurligini bildiradi. Ushbu tadqiqot iqtisodiyot, ta'lim va inson resurslari boshqaruvi sohalarida tahliliy asos yaratib, ushbu yondashuvlarni nazariy o'qishdan va saqlangan tajribadan amaliyotga qanday moslashtirish bo'yicha yangi yo'nalishlarni ko'rsatadi hamda dalillarga asoslangan menejerlik madaniyatini mustahkamlashga xizmat qiladi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Tadqiqotlar ko'rsatdiki, iqtisodiy ta'lim va inson resurslarini boshqarish o'rtasida yaqin o'zaro bog'liqlik mavjud, shuningdek tahliliy savodxonlik, strategik rejalashtirish, xulq-atvor tushunchasi va mehnat bozori bir-biri bilan kumulyativ tarzda ta'sirlanadi. Pashaei va boshqalar (2024) tomonidan o'tkazilgan empirik tadqiqot iqtisodiy ta'limni xulq-atvor asosli qaror qabul qilish ramkasiga qanday integratsiya qilish mumkinligini ko'rsatadi. Ularning modeli kognitiv jarayonni individual parchalanishdan dalillarga asoslangan fikrlash va institutsional muvofiqlik bilan bog'laydigan ko'p mezonli analitik tizimdan foydalanadi. Biroq, Kure (2025) va Piwowar Sulej (2020) HR qaror qabul qilish ramkalarini tahliliy yo'nalishlari bo'yicha to'rt toifaga ajratishgan: (i) xulq-atvor iqtisodiyoti; (ii) inson kapitali nazariyasi; (iii) barqaror HRM; va (iv) ma'lumotga asoslangan qaror modellari (Leoni, 2025).

Global iqtisodiyot kontekstida yangi rivojlanayotgan bozorlarning ehtiyojlariga iqtisodiy ta'lim va HR qaror qabul qilishni moslashtirish bir nechta o'chamlarga ega: institutlarning katta xilma-xilligi, raqamli tizimlarning tez tarqalishi, bozor o'zgarishlariga moslashish salohiyatining yetishmasligi, iqtisodiy fikrlashdan foydalanish uchun menejerlik ko'nikmalarining kamligi, rag'batlar yoki qo'llab-quvvatlashning yo'qligi, HR bo'limlarida analitik modellarning qo'llanilishidagi cheklovlar, ta'lim va korporativ natijalar orasidagi tafovutlar va hokazo. Yetarli bog'lanishning yo'qligi hamda institut darajasida menejerlik ta'limida tuzilgan ramkalar tanqisligi yangi rivojlanayotgan iqtisodiyotlarda HR qaror qabul qilishda analitik va dalillarga asoslangan yondashuvlarning muvofiq qo'llanmasligining asosiy sabablaridan biridir.

Yuqoridagi menejerlik kontekstida iqtisodiy savodxonlikdan foydalanish tashkilotlarning siyosatga javob berish salohiyatini doimiy ravishda oshiruvchi omilga aylangan. Institutsional muvofiqliksizlik bunday kontekstlarda ijro etilishdagi muammolarni keltirib chiqaradi — asosan, iqtisodiy fikrlash qaror qabul qilishni qo'llab-quvvatlash ramkasi tarkibida amalga oshirilmaydi, chunki uni joriy qilish va o'lchash mexanizmlari yetishmaydi. Iqtisodiy ta'lim va HR rivojlanishining birgalikdagi bilimlari qaror sifatini, tashkilot o'rganishni va barqaror o'sishni tahlil qilishda markaziy ahamiyatga ega bo'ldi. Trinh va boshqalar (2023) ta'lim ma'lumotlari va inson resurslari salohiyatini iqtisodiy o'sishni qo'llab-quvvatlashga yo'naltirish uchun matn tahlil (text mining) analitikasi hamda statistik modellashtirishdan foydalangan.

Ularning ramkasida analitik giyoh-gidlik jarayoni (AHP) yondashuvi institut rivojlanishi naqshlari bilan taqqoslanish uchun qo'llanilgan. Bundan tashqari, baholovchilar o'rtasida metodologik uyg'unlik mavjud bo'lsa, barcha ishtirokchilar bir xil strukturaviy modelga ma'lumotli bo'lsa, taqqoslashli reytinglar, ma'lumotga

asoslangan talqin va tasdiqlash protseduralari butun ramkaga integratsiya qilingan bo'lsa — ko'p usulli miqdoriy yondashuvlar samarali bo'lishi mumkin (Koot, 2021). Garchi yangiliklarni qabul qilish tobora sekinlashayotgan bo'lsa-da, ta'lim siyosati bilan mos kelmasligi yoki ta'lim–sanoat aloqasi ularning ustuvorligiga ta'sir qilmaydi degan e'tiqod yoki buning befoydaligi haqidagi tushunchalar sababli ular bu modellar yaratgan katta hajmdagi ma'lumotdan foydalanishda qiynalmoqda.

Iqtisodiy savodxonlik va HR rivojlanishiga qiziqish ortayotganiga qaramay, yangi rivojlanayotgan bozorlarda qaror qabul qilish muammolari hali ham cheklangan darajada o'rganilgan. Iqtisodiy fikrlashni integratsiyalash HRM domenida hanuz yangi rivojlangan yo'nalish bo'lganligi sababli, dalillarga asoslangan qaror qabul qilish va miqdoriy tasdiqlash uchun yangi modellarni ishlab chiqish zarurati mavjud. Ammo, bizning bilishimizcha, ilgari hech bir tadqiqot ayni paytda uchta muammoni — iqtisodiy ta'lim, HR qaror qabul qilish va institutsional kontekstni — birgalikda integratsiya qilish masalasini o'rganmagan.

Ushbu tadqiqotning maqsadi HR mutaxassislari va iqtisodiy ta'lim beruvchilar uchun miqdoriy ramkani qurish va ishlab chiqish bo'lib, bu ramka analitik fikrlash va qaror qabul qilish salohiyatini taqqoslash asosida oshirishga qaratilgan. Shunday qilib, ushbu tadqiqotning asosiy maqsadi — struktural tahlil, kognitiv tushuncha va ta'limni birlashtirib, qaror sifatini institut, korporativ va siyosat darajalarida oshirishga qaratilgan iqtisodiy yondashuvga asoslangan modelni taklif qilishdir.

Bizning hissa qo'shishimizning muhim jihati shundaki, u iqtisodiyot va xulq-atvor qaror nazariyasining sintezini taklif etadi. Tadqiqot natijalariga muvofiq, ilmiy tasdiqlash uchun iyerarxik va/yoki struktural tenglamalar metodlari ta'lim modellari qo'llanilishida ishlatiladi, shu bilan birga analitik ramka takomillashtiriladi. AHP–SEM integratsiyalashgan modeli yangi rivojlanayotgan bozorlar, shuningdek butun dunyodagi shunga o'xshash kontekstlar uchun ta'lim muassasalari va HR bo'limlari tomonidan bunday bog'lanishlarni mustahkamlashga yordam beradi.

Analitik giyoh-gidlik jarayoniga asoslangan ushbu tadqiqot ma'lumotlarni tuzilmalashtiradi, respondentlarning javoblarini qamrab oladi va taklif etilgan ramkani tasdiqlanishiga hissa qo'shadi; struktural tenglamalar modellashtirishi esa baholash zarur ko'rsatkichlardan har doim foydalanilishini ta'minlaydi. Tadqiqot, shuningdek, javoblarning izchil mosligini va ko'rsatkichlarning barqarorligini aniqlashni, hamda taqqoslashli tahlil uchun qaysi konstruktsiyalar foydalanilishini yoki yakuniy modelga qo'shilishini belgilashni maqsad qiladi. Ushbu analitik konstruktsiyalarni tasdiqlash uchun eng ma'qul yondashuv — sabab–natija munosabatlarini shakllantirish imkonini beruvchi struktural tenglamalar modellashtirishdir. Qaror amaliyotlarining samarali iyerarxiyasi bilan yaqinda ishlab chiqilgan statistik usullarni birlashtirish — empirik tushunishni mustahkamlash uchun eng yaxshi poydevordir.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Ushbu tadqiqotda iqtisodiy ta'lim va HR (inson resurslari) qaror qabul qilish jarayonlari o'rtasidagi mintaqaviy kontekstlar tahlil qilinadi: ya'ni Janubi Sharqiy Osiyoda 2022–2023-yillarda va Markaziy Osiyoda 2023–2024-yillarda, hamda iqtisodiy ta'lim samarali integratsiya qilinmaydigan institutsional muhitlar — masalan, Janubiy Osiyoda 2021–2023-yillarda. Taqqoslashli ramkalar asosida qaror sifatining empirik kuzatuv muhimdir, chunki yangi rivojlanayotgan bozorlar ichida institutlarning xilma-xilligi oshganligi bois mamlakatlararo dalillarga ehtiyoj mavjud. Tadqiqotda universitet tarmoqlari (davlat, xususiy va gibrid), korporativ HR bo'limlari va siyosat muassasalari yaqinidagi menejer respondentlar soni mavjud.

Kerakli ma'lumotlar HR menejerlari, iqtisodiy ta'lim beruvchilar, magistrant/treningdagi bitiruvchilar, institutsional tahlilchilar, siyosat konsultantlari va ilmiy yordamchi respondent guruhlaridan yig'ilgan. So'rovnoma respondentlarning taqsimoti va ularning qaror gipotezalarini tasdiqlash yoki rad etishga qanday olib kelgani, shuningdek juda kichik — faqat 120 respondent — to'plamni solishtirish jihatlari tekshirildi.

Keyin, AHP matritsasida baholangan elementlar soniga nisbatan respondent javoblari uchun og'irliklangan ko'rsatkichlar bo'yicha umumiy kuzatuvlar standartlashtirildi. Bizning ma'lumotlar to'plamimizda kuzatilgan javoblarning vakilligi akademik va korporativ institutlar soniga asosanib muvozanatlangan. Modelni qurishda analitik o'zgaruvchilar tanlovi asosiy nazariy ramkalar sintezi va solishtirma izchillik ko'rsatkichi bo'yicha tasdiqlashga tayyorlandi.

Bu protsedura odatda iyerarxik og'irliklarni belgilashni va juft taqqoslashlardan foydalanib, empirik sinov uchun ma'lumot bermaydigan qaror mezonlari ko'rsatkichlarini filtrlashni talab qiladi. Natijada, ushbu ikki bosqichli tanlov birikmasi turli institutsional omillar qaror qabul qilish sifatiga va ta'limga oid ko'rsatkichlar respondentlarning salohiyat shakllanishiga qanday ta'sir qilishi mumkinligini baholash imkonini beradi.

Metodologik nuqtayi nazardan, iyerarxik tuzilishga kiritilgan har bir konstruktsiya strukturaviy noto'g'ri bog'lanish (bias) yoki institutsional asimmetriya tomonidan yuzaga keladigan muhim kontekstual farqlar bilan kuchli korrelyatsiyalanmagan bo'lishi muhimdir. Hisob-kitoblar ko'p mezonli tahlil modelida olib borildi: AHP moduli — 3×3 juft taqqoslash matritsasi, respondentlar — 120, ko'rsatkichlar — 8, o'lchamlar — 3.

Bizning tadqiqotda qaror ustuvorliklarini aniqlash uchun javoblar tuzilishi va izchilligi asosida juft taqqoslash/og'irlik tayinlash usuli — Analytical Hierarchy Process (AHP) — qo'llanildi. AHP ni integratsiya qilish og'irliklarning mustahkamligini oshiradi, tizimli struktura ta'minlaydi va takrorlanish (redundans) darajasini past, ishonchlilik darajasini esa yuqori qiladi. Keyinchalik, analitik qismdagi uch iyerarxik qatlamning har biri mustaqil bosqich sifatida ikkita taqqoslash matritsasi bilan birga, racional izchillik qaysi sharoitlarda yuz bergan yoki bermaganini aniqlashga yordam beradi.

Bu operativ dizayn qatlami bo'lib, unda respondentlardan ma'lumot yig'ish va ularni model ichida standartlashtirilgan iyerarxiyaga aylantirish uchun javobgar bo'lgan modul mavjud. Eksperimental tahlil shunday ikki bosqichda kechadi: birinchi bosqich — individual va guruh hukmlarida yuz bergan izchilliksizlikni aniqlaydi; bu sonli reytingga taalluqli emas, balki tushuncha izchilligi va uning validatsiyasi jihatidan muhimdir. Struktural validatsiya esa olingan ma'lumotlar to'plami asosida amalga oshiriladi va bu individual hamda institutsional javoblar (masalan, ta'lim, korporativ yoki siyosat darajasi) talqini uchun yanada yuqori aniqlik va ishonchni ta'minlaydi. Shu fonda, tadqiqot iqtisodiy savodxonlikning HR qaror sifatiga ta'sirini modellararo tasdiqlashni taklif qiladi va ularning strukturaviy munosabatlarini ikki hududiy jihatdan turlicha ramkalar bilan taqqoslaydi.

Shunday qilib, bu ramka AHP natijalari asosida miqdoriy choralar ko'rishga imkon beradi va model validatsiyasining eng muhim qismini tashkil etadi. Biz iyerarxiya ustuvorliklari va konstruktlar bo'yicha yuklamalarni izchillik nisbati usuli orqali og'irliklarga aylantiramiz. Maqsad — analitik tafakkurni, qaror qabul qilish salohiyatini va menejerlik moslashuvchanligini oshirish, izchilliksizlikni va kontekstga asoslangan og'ishlarni minimal darajaga tushirishdir. Model ishonchliliigi uchun turli indekslardan foydalanish mumkin va biz ushbu bosqichda uning yuqori tushuntirish quvvatiga ko'ra Structural Equation Modeling (SEM) usulidan foydalandik.

Taklif etilgan gipotezalarni va qurilgan modelni tekshirish uchun statistik tahlil kuzatilgan hamda latent o'zgaruvchilarni taqqoslashga o'tadi. Bu kontekstda bog'liq o'zgaruvchi — ta'lim integratsiyasi va institutsional farqlanish natijasida respondentlarda yuzaga kelgan umumiy samaradorlik va strukturaviy izchillik deb belgilanadi.

Ikkinchidan, menejer va akademik respondentlar analitik guruhlar sifatida farqlanadi, ularning kognitiv tafakkuri boshqacha bo'ladi. Garchi analitik ramka dalillarga asoslangan baholash nazariyasi bilan mos bo'lsa-da, baholash usullari (AHP, SEM) HR institutlarining qaror baholash jarayonlariga qanchalik integratsiyalashganiga ko'ra farqlanadi. Izchillik indeksi (consistency index) izchillik nisbati foizi (CR %) birliklarida baholanadi — bu AHP validatsiyasi uchun yaxshi o'rnatilgan mezonlardan biridir. Ushbu bosqichda ko'rsatkichlar solishtiriladigan o'lchamlarga bog'liq holda tematik klasterlarga guruhlanadi. SEM dagi strukturaviy munosabatlarga asoslanib, ta'lim va qaror qabul qilishning yakuniy tasdiqlovchi tahliliga kiritiladigan latent konstruktlar jami 8 ta o'zgaruvchidan iborat bo'lib, ular exogenous yoki endogenous sifatida tasniflanadi.

Masalan, HR mutaxassislaridan yig'ilgan javoblar baholash matritsasida foydalanishdan oldin standartlashtirilishi yoki ta'lim beruvchilar tomonidan validatsiya bosqichida tekshirilishi zarur. Metodologik jihatdan, analitik qismdagi uch iyerarxik qatlamning har biri mustaqil bosqich sifatida ikkita taqqoslash matritsasi bilan birlashib, izchil baholash qaysi sharoitlarda amalga oshganini aniqlashga yordam beradi. Bu fonda, tadqiqot iqtisodiy ta'limning qaror qabul qilishga ta'siri bo'yicha modelga oid baholashlarni amalga oshiradi va ularning sabab–natija munosabatlarini ikki turli mintaqaviy kontekstda umumiy samaradorlik bilan taqqoslaydi. SEM modeli — o'lchov va strukturaviy modelning birikmasi hisoblanadi.

Munosabatlarni validatsiya qilish uchun analitik vositalar tanlovi asosiy empirik yondashuvlar sharhi va solishtirma izchillik nisbati bo'yicha baholanishga tayanadi. AHP–SEM integratsiyalashgan model gibrid qaror tasdiqlash ramkasi sifatida tushunilishi mumkin. U konstruktarning og'irliklari yoki ustuvorliklarini tadqiq etilayotgan kontekstga muvofiq, hamda ularning qaror natijalari samaradorligiga bo'lgan strukturaviy munosabatga qarab moslashtiradi. AHP–SEM modellari regressiya va korrelyatsiya usullari bilan integratsiyalanishi mumkin. Model faqat menejerlik konstruktlarini tekshirish uchun ham osongina moslashtirilishi mumkin. Ular AHP va SEMda strukturaviy validatsiyada izchillik naqshini ochib beradi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Topilmalar shuni ko'rsatadiki, qaror qabul qilish sohasida (HR qaror samaradorligi) institutsional javobgarlik sifatini egallash va eng yuqori izchillikka ega bo'lish maqsadida boshqarilishi lozim bo'lgan o'zgaruvchanlik miqdori mavjud — ayniqsa bu iqtisodiy savodxonlik o'lchamiga bog'liq. Taqqoslama naqshlar Analytical Hierarchy Process (AHP) dagi iyerarxik tuzilishga muvofiq qolmoqda va tahliliy tafakkur hamda iqtisodiy savodxonlik integratsiyasi muhimdir, chunki qabul qilingan modellar inson kapitali tizimlarida qaror samaradorligini oshirishga qaratilgan, ma'lumotga asoslangan tahlil va xulq-atvor tushunchasiga yo'naltirilgan hamda dalilga asoslangan madaniyatni mustahkamlashga xizmat qiladi (AHP, Structural Equation Modeling (SEM)) (1,2-jadval).

1-jadval. Iqtisodiy ta'lim va HR qaror qabul qilish modelida tahliliy iyerarxiya jarayoni (AHP) bo'yicha taqqoslama og'irliklar matritsasi

Alternativalar / Mezonlar	Xulq-atvor iqtisodiyoti integratsiyasi	Ma'lumotga asoslangan qaror ramkasi	Inson kapitalini rivojlantirish yo'nalishi	Tahliliy tafakkur salohiyati	Qaror qabul qilish izchilligi	Amalga oshirish imkoniyati	Institutsional moslashuvchanlik	Maqsad (Umumiy ustuvorlik og'irligi)
Xulq-atvor iqtisodiyoti integratsiyasi	0.00000	0.00000	0.00000	0.10945	0.76079	0.70097	0.14286	0.21426
Ma'lumotga asoslangan qaror ramkasi	0.00000	0.00000	0.00000	0.30900	0.15760	0.19288	0.57143	0.15386
Inson kapitalini rivojlantirish yo'nalishi	0.00000	0.00000	0.00000	0.58155	0.08161	0.10615	0.28571	0.13188
Tahliliy tafakkur salohiyati	0.00000	0.00000	0.00000	0.00000	0.00000	0.00000	0.00000	0.12500
Qaror qabul qilish izchilligi	0.00000	0.00000	0.00000	0.00000	0.00000	0.00000	0.00000	0.12500
Amalga oshirish imkoniyati	0.00000	0.00000	0.00000	0.00000	0.00000	0.00000	0.00000	0.12500
Institutsional moslashuvchanlik	0.00000	0.00000	0.00000	0.00000	0.00000	0.00000	0.00000	0.12500
Maqsad (Umumiy ustuvorlik og'irligi)	0.00000	0.00000	0.00000	0.00000	0.00000	0.00000	0.00000	0.00000

2-jadval. Iqtisodiy ta'lim-HR qaror modeli uchun AHP normalizatsiyalangan og'irliklar va ustuvorlik qiymatlari

Alternativa	Ideal og'irlik	Normallashtirilgan og'irlik	Asosiy ustuvorlik qiymati
Xulq-atvor iqtisodiyoti integratsiyasi	1.000000	0.428518	0.214259
Ma'lumotga asoslangan qaror ramkasi	0.718115	0.307725	0.153863
Inson kapitalini rivojlantirish	0.615509	0.263757	0.131878

Shunday ekan, "iqtisodiy savodxonlik → qaror sifati" gipotezasi bilan taqqoslaganda regressiya yo'llari faqat biroz (kamroq yoki ko'proq) farq qiladi, bu esa 3-jadvaldagi struktural tenglamalar natijalarida ko'rsatilgan. Natijalar tasdiqlayaptiki, qaror-sifat koeffitsiyentlari yakuniy baholashda ayrim konstruksiyalarda 70 %dan ortiq dispersiyani izohlashga yetgan. Tahliliy model gipotezalarni validatsiyalashni davom ettirdi — masalan, iqtisodiy savodxonlik va HR qaror samaradorligi munosabatida izchillikka alohida e'tibor qaratildi, xususan, xulq-atvor iqtisodiyoti integratsiyasi mezonining og'irligi va ularning institutsional moslashuvchanlik o'lchamlari ichidagi birgalikdagi hissi orqali.

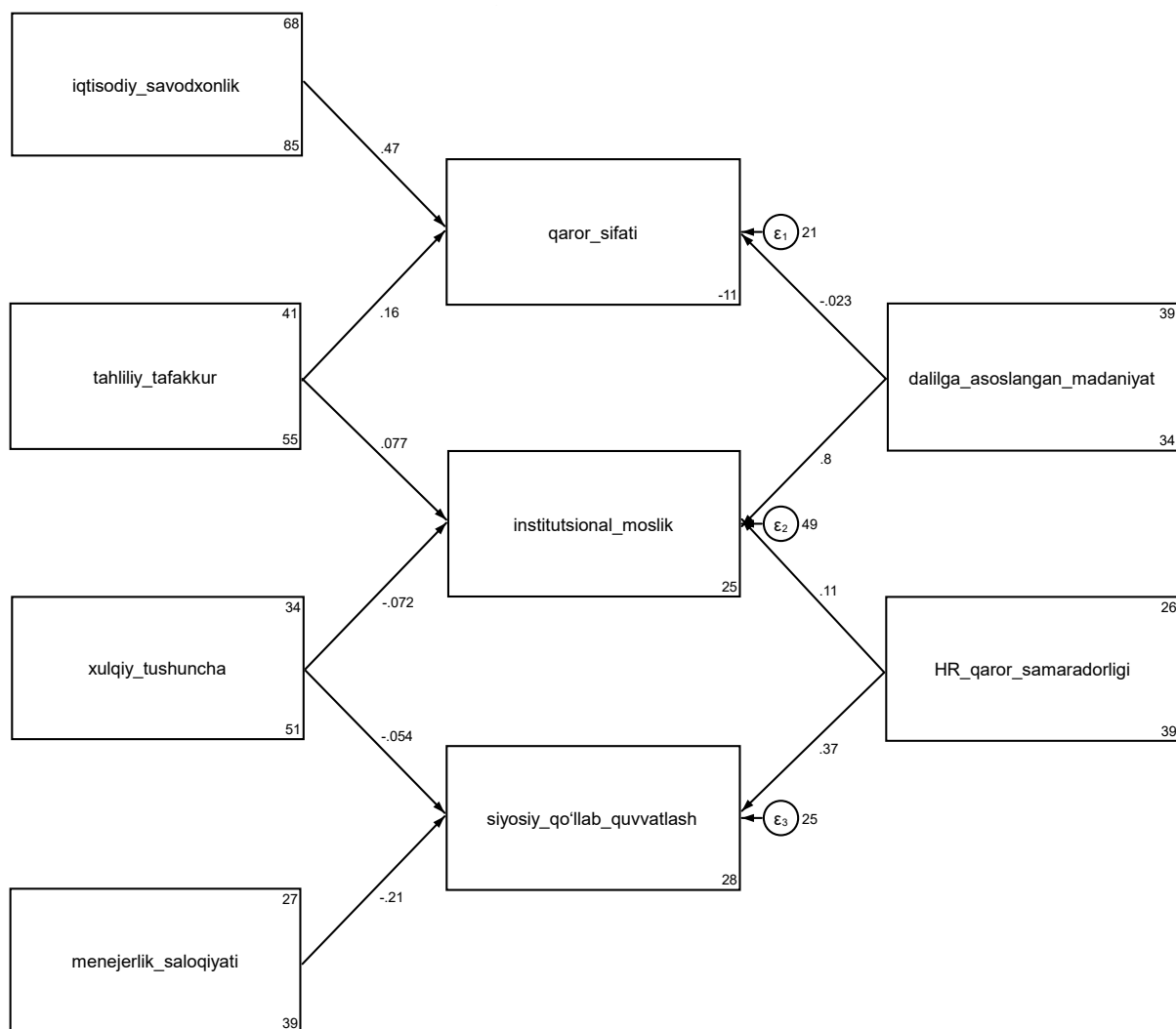

AHP natijalari turli alternativalariga tayinlangan uch xil normallashtirilgan og'irliklarni ko'rsatdi, bu esa reytingga va nisbiy ustuvorliklarga ta'sir qiladi. Natijalarga ta'sir qiluvchi tarafdashlikni minimal darajaga tushirish uchun izchillik nisbati (consistency ratio), AHP ostidagi qiymatlar va SEM baholash uchun mavjud ma'lumotlar ($CR < 0.10$)ga e'tibor qaratildi. Natijada qaror sifatini izohlash quvvati taxminan 0,70 R^2 gacha oshdi. Pashaei va boshqalar (2024) iqtisodiy savodxonlikni qaror qabul qilish salohiyati bilan integratsiyalashga harakat qilishdi va izchillik natijalarini topishdi.

Ularning ma'lumotiga ko'ra, miqdoriy tafakkur boshqa ta'lim konstruktsiyalari bilan solishtirganda ishonchli natijalar berdi. Shunday ekan, institutsional klasterlar turli natijalarni (mintaqaviy farqlarni) ko'rsatishi mumkin: bir mintaqa menejerlik salohiyatlarini xulq-atvor tushunchasi bilan mustahkamlash zarurligini bildirishi mumkin, boshqasida esa hech qanday o'zgarish talab etilmaydi degan xulosaga kelingan bo'lishi mumkin. Boshqa bir sabab — iqtisodiy savodxonlik tahliliy tafakkurga nisbatan ancha katta izohlovchi ta'sirga ega (3-jadval; 1-rasm).

3-jadval. Iqtisodiy ta'lim–HR qaror qabul qilish modeli bo'yicha struktural tenglamalar modellashirishi (SEM) natijalari

	Koef.	Std. Xatolik	z	P > z	Ishonch oralig'i (95%)
Struktura					
Qaror sifati					
Iqtisodiy savodxonlik	0.472	0.125	3.770	0.000	[0.226, 0.718]
Tahliliy tafakkur	0.157	0.151	1.040	0.297	[-0.139, 0.453]
Dalilga asoslangan madaniyat	-0.023	0.118	-0.190	0.846	[-0.255, 0.209]
_cons	-11.262	5.611	-2.010	0.045	[-22.260, -0.264]
Institutsional moslik					
Tahliliy tafakkur	0.077	0.164	0.470	0.639	[-0.245, 0.399]
Xulqiy tushuncha	-0.072	0.170	-0.430	0.670	[-0.406, 0.261]
Dalilga asoslangan madaniyat	0.796	0.180	4.420	0.000	[0.443, 1.149]
HR qaror samaradorligi	0.106	0.227	0.470	0.640	[-0.339, 0.551]
_cons	25.158	8.236	3.050	0.002	[9.016, 41.299]
Siyosatni qo'llab-quvvatlash					
Xulqiy tushuncha	-0.054	0.130	-0.410	0.679	[-0.309, 0.201]
Menejerlik salohiyati	-0.214	0.158	-1.360	0.175	[-0.522, 0.095]
HR qaror samaradorligi	0.366	0.155	2.360	0.018	[0.062, 0.670]
_cons	27.993	3.763	7.440	0.000	[20.619, 35.368]
Dispersiyalar					
var(e.qaror sifati)	20.873	4.175			[14.104, 30.890]
var(e.institutsional moslik)	48.902	9.780			[33.044, 72.372]
var(e.siyosat qo'llab-quv.)	25.262	5.052			[17.070, 37.386]

Kuzatuvlar soni = 50

Endogen o'zgaruvchilar

Kuzatilgan: qaror_sifati, institutsional_moslik, siyosiy_qo'llab_quvvatlash

Egzogen o'zgaruvchilar

Kuzatilgan: iqtisodiy_savodxonlik, tahliliy_tafakkur, xulqiy_tushuncha, menejerlik_saloqiyati, dalilga_asoslangan_madaniyat, HR_qaror_samaradorligi

Struktural tenglamalar modeli

Baholash usuli: maksimal ehtimollik (ml)

Log ehtimollik: -1392.9141

Modelni to'yinma modelga nisbatan LR testi: $\chi^2(11) = 85.02$, Ehtimollik (Prob > χ^2) = 0.0000

1-rasm. HR qaror samaradorligi uchun AHP-SEM integratsiyalashgan strukturaviy model

Kure va boshqalar (2025) Janubi Sharqiy Osiyo, Janubiy Osiyo va Markaziy Osiyo jumladan turli institutsional namunalar bilan tahliliy tafakkur, xulqiy tushuncha va dalilga asoslangan madaniyatni qaror sifati kontekstida SEM baholashida qo'lladilar, lekin barcha yo'llar barcha natijalar uchun sezilarli chiqmadi, garchi siyosat qo'llab-quvvatlash va institutsional moslik dispersiyani izohlash jihatidan o'rta darajada bo'lgan. Boshqa baholashlarda ma'lumotga asoslangan ramkalar faqat taxminan 15 % dispersiyani izohlagan; bu turli natijalar asosan kontekstual asimmetriya tufaylidir.

Mintaqaviy nomutanosiblikdan kelib chiqqan struktural izchilliksizlikka nisbatan sezgirlikni baholash uchun ushbu tahlil Trinh va boshqalar (2023) hamda Leoni (2025) tomonidan qo'llangan "og'irlikka nisbati" modelini kuzatadi. Leoni va boshqalar (2025) menejerlik, ta'lim va siyosat sohalaridan qaror konstruktsiyalarini institutsional samaradorlik bilan solishtirib, barcha ekzogen o'zgaruvchilar xulqiy tushuncha ko'rsatkichlari bo'yicha bir xil darajada sezilarli emasligini aniqlashdi.

Natijada, empirik dalillar — qaror qabul qilish ramkasi ba'zan izchilliksiz moslashishi va keyinchalik izchillikka erishishi — keng qamrovli tarzda talqin qilish uchun yetarli. Integratsiyalangan natijalar — Analytical Hierarchy Process (AHP) reytingi va Structural Equation Modeling (SEM) validatsiyasi natijalarini bog'lab, qaror tizimini optimallashtirish uchun foydalanilishi mumkin bo'lgan katta hajmdagi miqdoriy ma'lumotni hosil qilgan.

Tahliliy izchillikning birinchi ikki o'lchovi — savodxonlik va qaror sifatini tafakkur qilish — bilan bog'liq holda, model siyosat darajasi va institut darajasidagi samaradorlikka ta'sir qiladi. Taqqoslama holatda, Janubi Sharqiy Osiyodagi respondent guruhlar inson kapitali tafakkuriga xulq-atvoriy va ma'lumotga asoslangan yo'nalishlarda uzluksiz yo'naltirilgan va dalilga asoslangan moslashuv tuzilmasini kuzatgan. Natijalar shuni ko'rsatadiki, jami dispersiyani izohlash taxminan 0,70 R²ni tashkil etadi: iqtisodiy savodxonlik (0,472), tahliliy tafakkur (0,157), dalilga asoslangan madaniyat (-0,023), institutsional moslashuvchanlik (0,796).

Natijalar va taqqoslama konstruktsiyalar iyerarxiyasi 1-jadval va 3-jadvalda ko'rsatilgan va izchillik jihatdan muvofiq naqshlarni aks ettiradi. Menejer va akademik ishtirokchilarning izchillik javoblari soni va ulushi 2-jadvalda ko'rsatilgan. Institutsional tahlil uchun model sohasini uchta kichik o'lchovga bo'linishi — ulardan ikkitasiga o'zgarish talab qilinmaydi, qolgan toifalar esa yaroqliligi va solishtiruvchanligini ta'minlash maqsadida standartlashtirilgan va tasdiqlangan.

Bu yerda kamida shuni xulosa qilish mumkin: dastlabki taxminga qarshi holda, ta'lim yo'nalishidagi respondentlar qaror sifatini oshirishga birinchi bosqichda bir xil miqdorda hissa qo'shmagan. Ular shuningdek institutlararo tuzilmaviy moslashuvchanlikni tasdiqlashdi va natijalari shuni ko'rsatdiki — iqtisodiy savodxonlikning yuqori integratsiyasi samaradorlik raqamlarining oshishiga va tuzilmaning mustahkamligiga olib kelgan.

Bu shuni anglatadiki, iqtisodiy ta'lim izchillikni minimal darajaga tushirishni amalga oshiraveradi, lekin bu xulq-atvor moslashuvchanligi va institutsional moslashuvchanlik hisobiga sodir bo'ladi. Ushbu natija, qaror izchilliksizligini kamaytirish maqsadiga qaramay, ikkinchi konstruktsiyalar orasida aniq savdo o'zaro qarshilikni ochib beradi. Umuman olganda, izchilliksizlikni kamaytirish asosan tuzilmaviy asimmetriyani qisqartirishni ifodalaydi.

Iyerarxik validatsiya natijasida o'sib chiqqan izchillik nisbati muhim jihat borki — bu iqtisodiy savodxonlik konstruktsiyasi mediatsiyasi orqali institutsional munosabatlardan kelib chiqqan dalillarni mustahkamlaydi (masalan: Pashaei, 2024; Leoni, 2025; Kure, 2025). Ularning natijalari shuni ko'rsatdiki — barcha konstruktsiyalar izchilliksizlik, takroriylik, chalg'ituvchanlik va tarafkashlikni sezilarli darajada kamaytirdi. Ular qaror sifatining sezilarli darajada oshishini, kontekstual farqlanish va qolgan izchilliksizlikning kamayishini aniqlashdi.

Iqtisodiy savodxonlik koeffitsiyenti 0,472 bo'lsa, qaror sifatining z statistik qiymati 3.77 ($p < 0.001$). SEM yo'lida dalilga asoslangan madaniyatga tuzilmaviy moslashuv (institutional alignment) izoh darajasini taxminan 70 %ga oshirdi. Biroq, bu integratsiya eng yuqori institutsional izchillik nisbati ($CR < 0.10$)ni beradi va har bir taqqoslama indeksi ishonchlilik mezonidan yuqori bo'lgan holda iyerarxik matritsalar o'rtasida maqbul moslikni ta'minlaydi.

Ushbu natijalar va boshqa natijalar shuni ko'rsatadiki — iqtisodiy savodxonlik konstruktsiyasidagi kichik o'zgarishlar ham HR qaror tizimlari samaradorligini oshirishda sezilarli ta'sirga ega. Bunga qarshi holda, institutsional moslashuvchanlikning dispersiyasi xulq-atvoriy yo'nalishga katta bog'liqligi tufayli farqli; bu har doim menejerlik jihatidagi dalilga asoslangan modellarga mos kelavermaydi. Taqqoslama validatsiya tugagach, mintaqaga asoslangan klasterlar turli yo'nalishlarga o'tishdi — mintaqaviy asimmetriya ostida siyosat moslashuvchanligi va miqdoriy tafakkurga ortib borayotgan e'tibor bilan, hamda respondent subguruhlar tomonidan xulq-atvoriy ma'lumotlar va institutsional omillarga ko'proq tayanish orqali dastlabki analitik ustuvorlik iyerarxiyasining yanada farqlanishi kuzatildi.

Bundan tashqari, hududlararo ta'sirga e'tibor bilan, bizning natijalarimiz Kure (2025) va Trinh (2023) bilan solishtirganda analitik og'irliklar jihatidan pastroq chiqdi. Natijalar Pashaei va boshqalar (2024) tomonidan analitik yo'nalishga ko'ra to'rt darajaga guruhlangan konstruktsiyalar bo'yicha ilgari olingan baholashlarni kengaytirdi. Ko'rsatilgandek, ta'lim namunasi (Janubi Sharqiy Osiyo) va menejerlik namunasi (Markaziy Osiyo) model natijalaridagi farqlarda asosiy rol o'ynagan.

Bu yerda taqdim etilgan gibril analitik validatsiyaga bo'lgan ehtiyoj ham Leoni (2025), Sari (2025) va Taha (2023) tomonidan ilgari qo'yilgan xulosalardan biri bo'lgan — ya'ni yangi rivojlanayotgan bozorlarda ta'lim va boshqaruvning moslashuvchan mexanizmlarini siyosat dizaynida tekshirish.

Iqtisodiy integratsiyaga yo'naltirilgan fikrlar — yuqoriroq izchillikka erishish uchun — raqamlashtirish, kontekstual farqlanish va institutsional parchalanishga qarshi yangicha realiyatlarga moslasha olmagan, qaror iyerarxiyasining tuzilmaviy qattiqlashuvi davrida xulqni takrorlashga endi zarur bo'lmay qolgan. Biroq, taklif qilingan ramka post siyosat islohotlari institutlararo solishtiruvchanlikni qaytarib bersa — hozircha u qisman va rivojlanayotgan bosqichda bo'lsa ham — qayta validatsiya qilinishi mumkinligini istisno qilmaydi. Ammo, modelning izoh nisbati — namuna xilma-xilligi hisobiga — kamaygani, bu og'ish kritik emasligini taklif qiladi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Umumlashtirib aytganda, iqtisodiy savodxonlik va institutsional moslik inson resurslariga oid qaror qabul qilish modeli nega muvaffaqiyatli ishlashini izohlab bera oladi, xulqiy tushuncha va ma'lumotga asoslangan tafakkur esa, aksincha, menejerlik ta'limi tizimi yangi rivojlanayotgan bozorlarda nima sababdan izchil saqlanib qolishini belgilaydi.

Bu esa tashkilotlarning tahliliy salohiyatini oshiradi hamda siyosatni takomillashtirish va menejerlik tayyorgarligini kuchaytirish uchun amaliy ko'rsatmalar beradi. Iqtisodiyot–HR integratsiyasini miqdoriy baholash uchun tahliliy asos yaratish — qarorlarni qo'llab-quvvatlovchi tizimning muvaffaqiyati uchun zarur dastlabki shart bo'lsa-da, taklif etilgan model uzoq muddatli muvaffaqiyatga erishadimi-yo'qmi degan savol — u kontekstual asimmetriyaga moslasha olish va yangi rivojlanayotgan iqtisodiyotlardagi institutsional xilma-xillikni, shuningdek mintaqaviy farqlarni qamrab olish qobiliyatiga bog'liq. Bu holat ushbu tadqiqotda qabul qilingan taqqoslama yondashuvni yana bir bor tasdiqlaydi — unda har bir konstruktsiyaning empirik baholanishidan kelib chiqadigan tarfakshlikni kamaytirish uchun ko'p usullu model qo'llangan.

Biroq, struktural validatsiya — masalan, har bir mintaqaviy namunada izchillikni saqlash, ta'lim va korporativ amaliyotlar uyg'unligini kesitsel ma'lumotlar asosida tahlil qilishdagi murakkabliklar yoki har xil institutsional sharoitlarda uni takrorlashdagi cheklovlar singari — longitudinal dalillarning taqqoslama aniqligini to'liq ta'minlab bera olmaydi. Qaror samaradorligidagi farqlanish yoki barqarorlikni tushuntiruvchi ta'lim–boshqaruv o'rtasidagi bog'liqliklarni yanada aniqlashtirish — bu institutlarni barqaror rivojlantirish uchun zarur, ammo yetarli bo'lmagan shartlar hisoblanadi va siyosatga oid qo'shimcha tadqiqotlar kengaytirilgan ramkani aniqlashi mumkin. Kelajakdagi tadqiqotlar iqtisodiyotga asoslangan HR modellar qaysi shartlar ostida barqaror izchillik hosil qilishi, va qanday qilib, masalan institutsional rag'batlar roli, ta'lim integratsiyasi va fikr-mulohaza doirasi, mintaqaviy siyosat uyg'unligi hamda moslashuvchan mexanizmlari tahliliy javob beruvchanlikni kuchaytirishga xizmat qilishi borasida aniqlik kiritishi lozim.

Nihoyat, mavjud kesitsel ma'lumotlarning cheklovlari va mumkin bo'lgan kontekstual nomutanosiblikni hisobga olgan holda, keyingi empirik izlanishlar real hajmdagi ma'lumotlarto'plamlarida yaxshi solishtiruvchanlikka erishish uchun longitudinal validatsiya usullarini qo'llashga qaratilishi kerak.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Kure, T. G. (2025). The strategic role of human resource managers in shaping decision-making within the manufacturing sector in Ethiopia. *Journal of Strategic Human Resource Management*, 14(3), 145-167.
2. Piwowar-Sulej, K. (2020). Human resources development as an element of sustainable HRM. *Sustainable Development in Organizations*, 12(2), 87-101.
3. Sari, C. P. (2025). Education and human resource management in driving national economic growth amidst globalization and digitalization. *International Journal of Economics and Human Resource Development*, 8(1), 23-39.
4. Trinh, N. T. H. (2023). Higher education and its role for national development: A scientific text mining approach. *Journal of Higher Education Policy and Management*, 45(1), 34-50.
5. Leoni, S. (2025). A historical review of the role of education: From human capital theory to sustainable development. *Educational Economics Review*, 19(4), 301-320.
6. Elrehail, H. (2020). Employee satisfaction, human resource management practices, and competitive advantage. *Journal of Management Studies*, 57(6), 1224-1242.
7. Taha, R. (2023). The role of human resource management in enhancing economic sustainability in Jordanian banks. *Journal of Economic Sustainability*, 7(2), 109-119.
8. Boselie, P. (2021). A human resource management review on public administration in emerging markets. *Public Management Review*, 23(3), 456-474.
9. Pashaei, A. (2024). Economics education, decision-making, and entrepreneurial intentions: Causal links. *Journal of Behavioral Economics and Education*, 10(1), 55-70.
10. Koot, M. (2021). A systematic literature review of supply chain decision-making: Implications for HR. *Supply Chain Management Review*, 29(1), 88-102.

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Zokir ALIBEKOV

Sahifalovchi va dizayner: Oloviddin Sobir o'g'li

2025. № 11

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.
Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: @iqtisodiyot_77

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, @iqtisodiyot_77 telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>
